

УДК.323.212

ВПЛИВ ПОЛІТИКО-ІНСТИТУЦІЙНИХ ОПОР ІНТЕГРАЦІЙНИХ ОБ'ЄДНАНЬ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ НА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Тетяна Бессараб

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: btv.120390@mail.ru*

За аналогією з ЄС у межах регіонального інтеграційного об'єднання МЕРКОСУР вирізняє кілька політико-інституційних опор: 1) інтеграцію інфраструктури, тобто фізичну інтеграцію (пов'язує основні промислові об'єкти країн-учасниць МЕРКОСУР за кількома уявними «осями розвитку» в один цілісний механізм (Венесуела–Бразилія–Аргентина)); 2) інтеграція в енергетичній сфері, яка передбачає створення для всіх країн-учасниць МЕРКОСУР спільних нафтової та газової систем, що забезпечить автономний розвиток регіону; 3) створення зони вільної торгівлі, що спрощує торговельні відносини між країнами-учасницями МЕРКОСУР, та створює перспективи для розвитку економіки МЕРКОСУР та її учасників; 4) спільний механізм політичного консультування та вироблення єдиної політики стосовно третіх країн; 5) утворення вищого органу – Парламенту МЕРКОСУР, до компетенції якого входять дотримання норм МЕРКОСУР країнами-членами, дотримання демократичних норм країнами-членами, захист прав громадян, координація і зміцнення інтеграційних процесів у регіоні, проведення консультацій із соціальних та економічних питань.

Наголошено, що політико-інституційні опори, незважаючи на переважно рекомендаційний характер, передбачають у майбутньому поступову дифузію стандартів та рецепцію норм та принципів МЕРКОСУР в національне законодавство держав-учасниць, що забезпечить їхню політичну соціалізацію (засвоєння спільних цінностей).

Ключові слова: МЕРКОСУР; УНАСУР; політико-інституційні опори; інтеграція; механізм політичного консультування.

Особливість «третьої хвилі» демократизації зумовлює більшу увагу дослідників до зовнішніх чинників внутрішньосупільних трансформацій та зовнішніх джерел ресурсів для реформування політичної системи. У контексті особливостей латиноамериканських транзитів вагомим чинником демократизації стали розвиток та посилення впливу інтеграційних процесів у регіоні. Прагнення подолати історично зумовлену периферійність розвитку і вести незалежну від США зовнішню і внутрішню політику мотивували лідерів латиноамериканських режимів до посилення економічної співпраці та привели до виникнення, розвитку і зростання впливу інтеграційних об'єднань, членів яких консолідували антиамериканізм, антилібералізм та пошуки власної моделі розвитку. Причини відсталості латиноамериканських країн були більше зумовлені «зовнішнім впливом та місцем регіону в глобальній капіталістичній економіці» [1, с. 247], що об'єктивно посилюють вагомість у процесах суспільно-політичних трансформацій екзогенних чинників. Серед зовнішніх чинників у Латиноамериканському регіоні наголосимо на впливі інтеграційних

механізмів та спільних цінностей, які формувалися за ініціативою та участю цих країн одночасно з процесами демократизації, і їх вважали впливовим чинником реформування та розвитку цих країн. Це певною мірою відрізняє латиноамериканські транзити від південноєвропейських, для яких демократизація була співмірною з членством у ЄС і які переносили на національний ґрунт уже сформовані в рамках ЄС інститути та правила, проте до свого вступу не брали участі у їхній розробці.

Для визначення впливу інтеграції об'єднань, зокрема МЕРКОСУР, на внутрішньополітичні процеси держав-учасниць, динаміку демократизації з'ясуємо механізм функціонування спільного ринку країн південного конуса – МЕРКОСУР та принципи його взаємодії з державами-учасницями. МЕРКОСУР – субрегіональний торгово-економічний союз держав у Південній Америці, заснований 1991 р. підписанням чотиристороннього договору в м. Асунсьоні про створення митного союзу і спільного ринку. Для розвитку Асунсьйонського договору 1994 р. було укладено додаткову угоду, яка підтвердила створення *зони вільної торгівлі (ЗВТ)* і задекларувала мету подальшого перетворення її в митний союз. У 1995 р. цей договір набув чинності на зовнішніх кордонах блоку.

Основою діяльності та політики МЕРКОСУР на початковому етапі була розробка інституційної системи організації, яка з поглибленням інтеграції мала поступово розбудовуватись. На противагу великим організаційним структурам інших інтеграційних угруповань, таким як ALADI чи Андський пакт, ідеєю МЕРКОСУР було поступове збільшення кількості інституцій. Асунсьйонським договором встановлено, що інституційну структуру МЕРКОСУР необхідно влаштувати так, щоб забезпечити «динамічну систему співпраці між державами – членами». Отож органи МЕРКОСУР не проводять наднаціональної діяльності, а підтримують міждержавні зв'язки, і система цих органів відображає їхні функції. Виконання та імплементація цього договору та будь-якої іншої спеціальної угоди або рішення, ухвалених протягом перехідного періоду в їхніх правових рамках, покладають на Раду спільного ринку та Групу спільного ринку [19].

Стратегічна мета МЕРКОСУР – створення об'єднання, здатного гарантувати економічне зростання його учасників на основі інтенсивної взаємної торгівлі й ефективного використання інвестицій, а також підвищення міжнародної конкурентоспроможності країн субрегіону. Як безпосередньо зазначено у договорі, метою Асунсьйонського договору було створення зони вільної торгівлі та митного союзу. Цим договором передбачено: вільний рух товарів, послуг і робочої сили, якого потрібно досягти шляхом ліквідації митних тарифів та нетарифних обмежень; встановлення спільного зовнішнього тарифу та ведення спільної зовнішньоторговельної політики стосовно третіх країн чи їхніх груп, координація позицій на регіональних та міжнародних економічних конференціях; координація макроекономічної, фінансової, монетарної та секторальної політики в галузях міжнародної торгівлі, сільського господарства, промисловості, транспорту і комунікацій та в будь-яких інших галузях для

забезпечення вільної конкуренції між сторонами договору; гармонізація законодавства в цих сферах для зміцнення інтеграційних процесів [2, с. 354–355].

Наголосимо, що найважливішою метою МЕРКОСУР залишаються лобювання трьох основних позицій, а саме: забезпечення автономного розвитку латиноамериканських держав; збереження їхнього національного суверенітету; збереження національної культурної ідентичності латиноамериканських країн [2, с. 356]. Практичні кроки в цьому напрямі МЕРКОСУР починає робити на початку 2000-х років., що зумовлено і подоланням внутрішньої кризи об'єднання, і приходом до влади в головних країнах Спільного ринку – Бразилії та Аргентини – політичних лідерів лівоцентристського спрямування, які проголосили регіональну інтеграцію пріоритетом своєї зовнішньої політики.

Спершу йшлося лише про економічну конвергенцію МЕРКОСУР з іншим субрегіональним інтеграційним угрупованням – Андською Спільнотою Націй та використанням вже існуючих інструментів регіональної співпраці. Однак в подальшому ухвалено рішення створити принципово новий механізм інтеграції на континенті – Південноамериканське співтовариство націй, правове оформлення якого відбулося з підписанням Декларації «Куско» 8 грудня 2004 р. Остаточна інституціоналізація нового інтеграційного об'єднання, а також його перейменування були закріплені з прийняттям Установчого договору УНАСУР – Союзу південноамериканських націй, підписаного в Бразилії 23 травня 2008 р. лідерами Аргентини, Бразилії, Болівії, Чилі, Еквадору, Венесуели, Колумбії, Перу, Парагваю, Уругваю, Гайани і Суринаму. Цей Договір оформив міжнародну правосуб'єктність УНАСУР та визначив його організаційну структуру і проголосив головною метою створення об'єднання – культурний, соціальний, політичний та економічний союз народів Південної Америки. Для успішного втілення в життя заявленої мети потрібно вирішити низку завдань, серед яких вирізняють зміцнення політичного діалогу країн-членів з метою перетворення УНАСУР у самостійний суб'єкт світової політики, соціальний розвиток народів регіону, спрямований на викорінення бідності та неграмотності, збереження біологічного різноманіття, екосистем і водних ресурсів країн-учасниць, подолання асиметрій у розвитку на регіональному та національному рівнях, конструювання південноамериканської ідентичності та створення інституту південноамериканського громадянства, забезпечення рівного доступу до систем освіти та охорони здоров'я, боротьба з корупцією, тероризмом, незаконним обігом наркотиків і торгівлею зброєю [3, с. 310]. Як механізми інтеграції установчих договорів УНАСУР розглядає енергетичну співпрацю, розвиток інфраструктури та взаємодію фінансових інститутів. Що стосується економічного та торговельного співробітництва, то в цій сфері провідну роль покликаний відіграти малий та середній бізнес.

За аналогією з ЄС можна виокремити чотири опори Союзу південноамериканських націй [15]. По-перше, фізична інтеграція, або інтеграція інфраструктури, що передбачає створення кількох «осей розвитку», які перетинають увесь континент. Це даватиме змогу об'єднати всю Південну

Америку в єдиний господарський механізм, подолати економічну роз'єднаність і замкнутість окремих районів, а також додаткові стимули для розвитку співтовариства загалом та його членів. По суті, всі осі проходять територією МЕРКОСУР, а найважливіші з них пов'язують північ і південь континенту (коридор виглядає так: Венесуела–Бразилія–Аргентина, об'єднуючи всі ключові держави Спільного Ринку), а також забезпечують вихід на Тихоокеанське узбережжя провідних членів МЕРКОСУР (Бразилії та Аргентині) [17].

Другою опорою УНАСУР є інтеграція в енергетичній сфері, стратегічна мета якої – забезпечення розвитку Південної Америки винятково за рахунок власних енергоресурсів. Вона передбачає створення системи континентальних нафто-і газопроводів, що пов'язують райони видобутку з основними районами споживання. Локомотивом співпраці в цій сфері є Венесуела, що володіє одними з найбільших у світі запасів вуглеводневої сировини і планує переорієнтувати ринки його збуту переважно з США на найбільші країни МЕРКОСУР і Чилі. Подібні великомасштабні проекти в галузі фізичної та енергетичної інтеграції потребують значних капіталовкладень, частину яких південноамериканські держави бажають залучити з-за кордону, причому планують критично підійти до вибору інвесторів, не продавати споруджувані об'єкти іноземними державами, передусім йдеться про США [15]. Очевидно, це відкриває значні можливості та перспективи для зміцнення співпраці ЄС з країнами МЕРКОСУР.

Третьою опорою Союзу південноамериканських націй є зона вільної торгівлі, створення якої завершено 2010 р. ЗВТ вже існує між Андським Співтовариством Націй і МЕРКОСУР, залишається інтегрувати в цей процес Чилі, що, очевидно, не створить особливих труднощів, оскільки ця країна має двосторонні домовленості про лібералізацію взаємної торгівлі з більшістю своїх сусідів по континенту. Вирішення питання про перехід до вищої фази економічної інтеграції, що існує в рамках МЕРКОСУР, – митного союзу, відкладено на невизначений час. Цьому кроку перешкоджає наявність у Чилі, Колумбії і Перу угод про створення ЗВТ зі США, що суперечить правилам митного союзу МЕРКОСУР.

Четвертою і, на наш погляд, найважливішою та найперспективнішою опорою УНАСУР є механізм політичного консультування та узгодження позицій країн-членів. Вважаємо, що ефективність його функціонування значно залежатиме від подальшого розвитку інтеграційних процесів у МЕРКОСУР і його зміцнення як центральної ланки Союзу південноамериканських націй, об'єднання достатньо аморфного за своєю структурою, проте з амбітними цілями, виконання яких зумовлюватиме значні зусилля, наявність твердої політичної волі і концентрацію ресурсів. МЕРКОСУР, як ініціатор створення УНАСУР, ми розглядаємо як політичне та економічне ядро нового інтеграційного об'єднання. Водночас М. Рихтік зазначає, що Спільний ринок південного конуса повинен зазнати певних змін, щоб утвердитися не лише в регіоні, а й перетворитися на авторитетного актора міжнародної системи [3, с. 312]. Зокрема, існує думка, що документи МЕРКОСУР не передбачають

передачі ніяких владних повноважень від держав до міжнародної організації [9; 19].

Міністри держав-учасниць, що працюють в органах МЕРКОСУР, наділені додатковими повноваженнями, джерелом яких є внутрішнє право, проте здійснюють ці повноваження у зовнішньополітичній сфері, в процесі переговорів, які можуть спричинити формулювання нових зобов'язань для їхніх держав. Проте ці зобов'язання прийматимуть з урахуванням внутрішнього права.

Однак варто пам'ятати, що, попри відсутність наднаціональних елементів, ця організація досягла значних успіхів на шляху інтеграції. Незважаючи на правила, прийняті членами МЕРКОСУР щодо зобов'язань органів країн, вони все ж таки безпосередньо не можуть нав'язувати права та обов'язки фізичним та юридичним особам, які проживають на території МЕРКОСУР, оскільки більшість нормативно-правових актів МЕРКОСУР, за винятком тих, що регулюють питання організації, необхідно перенести або долучити до національного законодавства кожної країни після відповідних процедур. У внутрішній правовій системі до цих рішень проявляють такий самий підхід, як і до інших нових міжнародних угод, а іноді – як до актів правозастосування, що вводять у внутрішній правопорядок адміністративними методами [5].

Отже, в межах зовнішньоінтеграційних процесів МЕРКОСУР поки що не сформовані інституційні механізми безпосереднього впливу на демократичні трансформації в країнах-учасницях. Проте зазначимо, що об'єктивно поширення та рецепція (засвоєння) ліберальних стандартів й інституційних норм МЕРКОСУР та УНАСУР в економічній і соціальній сфері значною мірою впливають на політичні інститути й поступово формують структурні (передусім – економічні) передумови демократизації. Ринкова модель інтеграції МЕРКОСУР ґрунтується не лише на лібералізації торгівлі між державами-членами, а й на проведенні структурних реформ національних економік. Проте лібералізація економіки, декларована в межах інтеграційних об'єднань і соціально орієнтованих національних урядів, які спирались на «лівих» та популізм, ставали причинами і соціально-економічних криз, і посилення авторитарних тенденцій у внутрішньополітичних трансформаціях. Тенденції, зумовлені «лівим поворотом», продемонстрували суперечності і відмінності в поглядах на регіональну інтеграцію серед політичних лідерів країн МЕРКОСУР.

Вважаємо, що важливо розвивати МЕРКОСУР передусім як політичний проект, оскільки це даватиме змогу збільшити привабливість об'єднання в регіоні й підвищить його значимість як одного з інструментів внутрішнього реформування країн-членів. Отож необхідна макрополітична координація внутрішньої політики країн-учасниць і поступовий перехід до загальної зовнішньої політики і політики оборони за аналогією з ЄС. Подібні завдання не вирішуються відразу, однак їхньому успішному завершенню може сприяти подальше розширення макроекономічної координації його країн-учасниць як базису для його сталого розвитку, заснованого на їхній економічній

взаємодоповнюваності. Це передбачає остаточне оформлення митного союзу в рамках МЕРКОСУР, створення розгалуженої інфраструктури та сприяння прикордонній інтеграції держав-членів [12, с. 92].

Важливу роль у зміцненні єдності Спільного ринку південного конуса покликаний відігравати парламент (до 2006 р. – спільна парламентська комісія) МЕРКОСУР, який обирається загальним прямим та рівним таємним голосуванням [13].

До компетенції парламенту МЕРКОСУР належить: дотримання норм МЕРКОСУР країнами-членами, збереження демократичних систем у країнах-членах, підготовка щорічних доповідей щодо захисту прав громадян, координація і зміцнення інтеграційних процесів у цьому регіоні, проведення двічі в рік консультацій із соціальних та економічних питань (їхніми дорадчими органами), організація частих зустрічей із ЗМІ та інститутами громадянського суспільства щодо розвитку інтеграційних процесів [9]. Відповідно до Протоколу серед основних завдань цього органу є: представництво народів МЕРКОСУР (ст. 1), заохочення та захист демократії; представництво населення країн-учасниць МЕРКОСУР з урахуванням та повагою їхнього ідейно-політичного плюралізму; забезпечення оборони та захист демократії, свободи і миру для населення МЕРКОСУР; сприяння сталому розвитку регіону в умовах соціальної справедливості та поваги до культурної різноманітності населення; забезпечення участі суб'єктів громадянського суспільства в процесі інтеграції; сприяння формуванню колективної свідомості громадян і суспільних цінностей; сприяння консолідації латиноамериканської інтеграції через поглиблення і розширення МЕРКОСУР; формування солідарності регіонального та міжнародного співробітництва (ст. 2) [9].

Що ж стосується ухвалення рішень парламентом, то Протоколом встановлено, що парламент виноситиме ухвали щодо кожного законопроекту, які згодом мають розглядати на національних з'їздах (ст. 12). Це означає, що рішення парламенту, по-перше, матиме рекомендаційний характер, по-друге, враховуючи, що проекти, які розглядає парламент, розроблені іншими законотворчими органами, можна дійти висновку, що парламент не має жодних повноважень для ухвалення законів [19].

Крім того, зауважимо, що останніми роками спостерігається «дефіцит» демократії МЕРКОСУР. Отож рішенням Загальної Ради ринку 2007 р. створено демократичну обсерваторію. Метою цієї структури є не лише захист та поглиблення демократії в органах МЕРКОСУР, але й опіка над внутрішньою демократією в державах-членах та підтримка концепцій Протоколу Ушуайя [12]. Отже, демократична обсерваторія має такі цілі: зміцнення демократії в МЕРКОСУР, моніторинг виборчих процесів, який проводять у державах-членах, запровадження заходів, пов'язаних з консолідацією демократії в регіоні [8].

У майбутньому задля підтримання «демократичного порядку» в МЕРКОСУР навіть планують створення загальних збройних сил, до компетенції яких мали б входити (очевидна реакція на розробку в США і країнах НАТО концепцій гуманітарної інтервенції) захист від посягання третіх сил найбільших

малонаселених територій країн-членів (передусім Амазонії та Патагонії) [17]. Хоча такі плани виглядають утопічними і значно випереджають реальні можливості країн-членів МЕРКОСУР, проте ілюструють глобальні цілі Латиноамериканського континенту утвердитися як самостійний гравець на міжнародній політичній арені. Дещо більш реалістичнішими і такими, що відповідають дійсним можливостям блоку, є наміри розвивати військову співпрацю в рамках усього УНАСУР з метою створення автономних систем захисту континенту, які не залежать від військової допомоги третіх країн, передусім США. Основу цього процесу було закладено установою Південноамериканського ради оборони, яка функціонує в рамках УНАСУР.

Іншим важливим завданням, що постало перед країнами УНАСУР у цій сфері, як стверджує А. Соса, є перешкодження створенню іноземних, американських військових баз в регіоні, які вони сприймають як загрозу їхній безпеці та стабільності, оскільки країни Латинської Америки дотримуються принципу антиамериканізму у проведенні спільної інтеграційної політики [16]. Проте міра антиамериканізму серед них різна. Наприклад, якщо Бразилія різко виступає проти будь-яких форм іноземної військової присутності, то позиція, наприклад, Колумбії є м'якшою, що пояснюють її очікуваннями на допомогу американців у придушенні партизанського руху. Очевидно, що успіхи у такій делікатній сфері, як військове співробітництво, залежатимуть від того, наскільки глибоким виявиться рівень взаєморозуміння, якого країни зможуть досягти в рамках як Південноамериканської ради оборони, так і інших органів УНАСУР.

Ще одним істотним чинником розвитку (у тім числі внутрішньосуспільного) усього Союзу південноамериканських націй та МЕРКОСУР як його основного ядра, є те, наскільки швидким та ефективним виявиться процес економічної конвергенції Спільного ринку південного конуса і Андського Співтовариства. Зацікавленість МЕРКОСУР у цьому є очевидною, оскільки це відкриває йому вихід до Тихого океану і, як наслідок, забезпечує доступ на динамічні азійські ринки. Економічні аспекти діяльності МЕРКОСУР у рамках Союзу Південноамериканських націй також тісно пов'язані зі зниженням фінансової уразливості країн регіону, їхньою загальною економічною стабілізацією і поверненням національного контролю над економіками країн-членів, багато з яких сьогодні або повністю залежить від найбільших ТНК, або керовані МВФ [6].

Чималу роль відіграє і те, наскільки успішним виявиться втілення в життя соціальних програм, спрямованих на створення нових робочих місць та залучення інвестицій у сферу охорони здоров'я та освіти. Важливим є і значення МЕРКОСУР у процесі подолання технологічної відсталості більшості країн УНАСУР, який передбачає концентрацію ресурсів на найважливіших напрямках, таких як інформаційні технології та комунікації (значних успіхів у цій сфері досягла Бразилія) і біотехнологія та генна інженерія, де великі програми проводить Аргентина. Розвиток науково-технічного співробітництва даватиме змогу значно зміцнити позиції МЕРКОСУР у Союзі Південноамериканських націй і підвищити його міжнародний престиж. Відповідно до розширення

галузей співпраці, в межах МЕРКОСУР з'являються нові економічні, політичні та соціальні органи. Серед них Координаційний комітет національних профспілок МЕРКОСУР, Комісія з підприємництва, парламентські комісії. Протягом першого етапу роботи організації створено Раду з промисловості МЕРКОСУР [2, с. 360]. Її членами є Індустріальний союз Аргентини, Бразильська національна конфедерація Промисловості, індустріальний союз Парагваю та промислова палата Уругваю. Головною метою Ради є координація діалогу між представниками бізнес-сектору в контексті інтеграційних питань, які мають спільні інтереси та наголошують на проблемі промислової конкуренції. Після зустрічі «Оуро Прето» Раду Промисловості МЕРКОСУР перейменовано на Соціальний та економічний консультативний форум – представницький орган економічних і соціальних секторів економіки країн-учасниць. Адміністративний секретаріат МЕРКОСУР розпочав свою діяльність з 1 січня 1997 р. Це міжнародний орган у рамках МЕРКОСУР з власним бюджетом і структурою, що складається з п'яти країн-членів. Директора, призначає Рада Загального ринку на два роки [11].

Наголосимо: значення має той факт, що МЕРКОСУР володіє значною політичною вагою на світовій арені, на відміну від усіх учасників УНАСУР, разом узятих, оскільки в його склад входять Аргентина і Бразилія, що володіють широким досвідом ведення міжнародних переговорів та діяльності в рамках міжнародних організацій, і характеризуються наявністю розвинених відносин з усіма регіонами світу. Бразилія, крім того, має хорошу репутацію і міцні позиції в світі, що й надалі розвиваються [4]. Роль цього аспекту може ще більше зрости у разі здійснення реформи ООН, а саме її Ради Безпеки, оскільки Бразилія претендує на місце постійного члена. Шанси цієї країни оцінюють доволі високо: подана нею кандидатура не є настільки дискусійною, як кандидатури Німеччини або Японії. У самій Бразилії отримання нею статусу постійного члена оцінюють як важливе, оскільки це відкриває їй доступ до країн Великої сімки та інших механізмів глобального управління, де вона цілеспрямовано зможе відстоювати інтереси як Спільного ринку південного конуса, так і всього УНАСУР [14].

Зміцненню позицій МЕРКОСУР у Південноамериканському Союзі сприяє й усвідомлення латиноамериканськими країнами спільності загроз, що стоять перед ними, серед яких розглядають насамперед можливість економічного і політичного тиску на регіон з боку Вашингтона і доларизації регіону [16]. Важливу роль тут відіграє значно поширена в політичних та академічних колах Південної Америки думка, що в разі подібного розвитку подій регіон ніколи не перетвориться в самостійний центр сили та впливу й у всіх сенсах цілковито залежатиме від США, які використовуватимуть його для реалізації своїх інтересів та гальмуватимуть розвиток добробуту країн регіону [7].

Спільним ринком південного конуса зроблені певні кроки в цьому напрямі. Зокрема, його позиція, по суті, заморозила переговори по АЛКА (створення Всеамериканської зони вільної торгівлі), а перехід Аргентини та Бразилії у взаємних розрахунках з долара на національні валюти відображає зростаюче

прагнення південноамериканських держав до фінансової самостійності та незалежності. Крім того, посилення ролі МЕРКОСУР у Союзі південноамериканських націй могли б сприяти створенню та реалізації комплексу ефективних антикризових заходів, спрямованих на якнайшвидше відновлення економік країн-членів УНАСУР, стабілізацію соціальних відносин та успіхи в демократизації латиноамериканських режимів.

Іншою загрозою безпеці й розвитку, яку розглянули держави Латинської Америки, є можливість американської інтервенції в Колумбію, що обґрунтовують відновленням конституційного порядку в цій країні, боротьбою з наркоторгівлею, та, по суті, мають на меті отримання американцями доступу до надзвичайно багатого природними ресурсами регіону Амазонії [15]. При всіх суперечках подібних загроз вони усе ж володіють значною силою пропаганди серед латиноамериканських суспільств, що схильні розглядати всебічне зміцнення МЕРКОСУР у регіоні як єдиний чинник, здатний запобігти реалізації цих загроз.

Південноамериканські аналітики та політики вважають, що посилення ролі МЕРКОСУР у рамках Південноамериканського Союзу сприятиме розширенню числа його постійних членів [18]. Безперечно, вступ до МЕРКОСУР Венесуели 2006 р. значно зміцнив економічний і політичний потенціал блоку. По-перше, Венесуела володіє найбільшими запасами нафти в регіоні, в яких об'єктивно зацікавлені Бразилія та Аргентина, які страждають більшою чи меншою мірою від нестачі вуглеводнів. По-друге, президент Венесуели У. Чавес був одним з найзатятіших прихильників подальшого поглиблення інтеграційних процесів на континенті і одним з найпопулярніших політиків Південної Америки, які користуються значною суспільною підтримкою в більшості країн регіону, що надає додаткової привабливості МЕРКОСУР та УНАСУР в очах пересічних виборців, які вважають його об'єднання захисником їхніх інтересів. Очевидно, що схвалення населенням інтеграційних процесів є одним з найпотужніших каталізаторів їхнього подальшого розвитку, роль якого важко переоцінити.

Багато громадських діячів вважають, що одним із механізмів побудови Союзу південноамериканських націй, своєрідним фундаментом, на якому він міг би ґрунтуватися, є стратегічний альянс МЕРКОСУР і держав прихильників Боліваріанської альтернативи для Америки (АЛБА) [15]. Активним прихильником цієї ідеї був У. Чавес, доволі важливо, що Венесуела бере участь у діяльності обох об'єднань. Ми вважаємо, що втілення цієї ідеї в реальність є малоімовірною, оскільки Боліваріанська альтернатива, що апелює до ідей справедливості та унікальності історичного шляху Латинської Америки та Карибів, залишається елементом дискурсу, зразком класичної латиноамериканської політичної риторики, яка не має міцних економічних підстав. Вона тримається на взаємних симпатіях політичних лідерів і не підкріплена реальними спільними інтересами держав.

МЕРКОСУР, навпаки, відповідає стратегічним національним інтересам його членів і ґрунтується на об'єктивних, а не винятково суб'єктивних підставах. Окрім того, злиття МЕРКОСУР і АЛБА, члени якої традиційно відрізняються

відвертим антиамериканізмом, погіршило б і без того непрості відносини південноамериканських країн зі США, в чому вони на сучасному етапі не зацікавлені.

Існують також й інші серйозні перешкоди, які можуть значно ускладнити досягнення поставлених в установчих договорах УНАСУР цілей. По-перше, наскільки б гучними не були заяви про політичну єдність МЕРКОСУР, усередині блоку ще існують суттєві розбіжності між його провідними членами. Варто лише згадати скептичне ставлення Аргентини до претензій Бразилії на постійне членство в Раді Безпеки ООН, а також відсутність консенсусу з питань кандидатур на високі посади в найбільшій міжнародній організації [3, с. 316].

Хоча всередині блоку існують органи вирішення спорів, які можна виокремити в певну підсистему, оскільки виконувани ними функції специфічні і відрізняються від функцій інших органів. Зазначимо, що ступінь розвитку механізмів вирішення спорів залежать від типу інтеграції та ступеня її розвитку. Політичні системи, що ставлять перед собою інтеграційні цілі, змушені формувати підсистемні органи вирішення суперечок для того, щоб ці підсистеми діяли за тими нормами, які є прийнятними для них. Таке «ініціативне» створення органів вирішення спорів є певною мірою заходом контролю за цими органами.

По-друге, країни УНАСУР характеризуються відсутністю єдності з питання укладення договорів про вільну торгівлю із США і переговорів у рамках СОТ, де МЕРКОСУР займає антиамериканську позицію, а Чилі і Колумбія, наприклад, дотримуються прямо протилежної. По-третє, сам МЕРКОСУР найближчим часом повинен відповісти на найсерйозніший виклик за весь час свого існування, а саме подолання асиметрій між його членами (великі і відносно розвинені економіки Бразилії, Аргентини та Венесуели проти малих і слабких економік Уругваю і Парагваю), що припускає порівняно рівний розподіл вигод від інтеграції. Без швидкого та ефективного вирішення цієї проблеми, здатної спричинити затяжну кризу в МЕРКОСУР, не має сенсу розглядати його подальше розширення та розвиток як економічного, політичного та фінансового ядра Союзу південноамериканських націй. Також треба враховувати обмеженість, а часом і очевидний недолік фондів для здійснення таких амбітних проектів, про які йдеться в Декларації «Куско» й установчому договорі УНАСУР.

Безперечно, що ресурси, якими володіє Південна Америка, об'єктивно дають їй змогу перетворитися на самостійний полюс у багатополлярному світі, а не тільки лише в якийсь субрегіон у рамках єдиного американського полюса [7]. Багато що залежатиме від того, чи зможуть південноамериканські країни послідовно дотримуватися обраної стратегії наполегливої, але терплячої і поступової вибудови політичного союзу. МЕРКОСУР є необхідним інструментом для досягнення цієї мети, оскільки за відсутності співпраці Бразилії, Аргентини та Венесуели як провідних країн регіону будуть неможливі спільні політичні дії УНАСУР на світовій арені. Сучасний стан відносин між трьома цими країнами дає підстави оптимістично оцінювати перспективи

Південноамериканського Союзу. Вважаємо, що МЕРКОСУР повинен діяти рішуче, проте обережно, всіляко уникаючи прямого нав'язування своїх позицій, не піддаючись спокусі встановлення гегемонії, а прагнучи до розвитку рівноправних відносин між усіма країнами УНАСУР. Потрібно сконструювати загальне бачення світу в його межах, шляхом до якого є всебічний розвиток, розширення та поглиблення співпраці, єдиного механізму, який сприятиме сприйняттю сторонами взаємної рівності витрат і вигод і, як наслідок, зміцненню єдності на світовій арені та усвідомленню не тільки можливості, а й необхідності – в рамках провідних міжнародних організацій – спільних дій, спрямованих на захист власних позицій, а в перспективі – й інтересів усіх країн світу, що розвиваються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Кутуєв П. В.* Концепції розвитку та модернізації в соціологічному дискурсі: еволюція дослідницьких програм / П. В. Кутуєв. – К. : Сталь, 2005. – 500 с.
2. Міжнародні організації : Навч. посібник. / за ред. О. С. Кучика. – К. : Знання, 2007. – 749 с.
3. *Рыхтик М. И.* МЕРКОСУР в системе союза южноамериканских наций (УНАСУР): особенности, проблемы и перспективы / М. И. Рыхтик, В. Н. Подгусков // Вестник Нижегородского ун-та им. Н. И. Лобачевского. Междунар. отношения. Политология. Регионоведение. – 2010. – № 5 (1). – С. 310–316.
4. *Bandeira L. A. M.* Política Exterior do Brasil – DeFHC a Lula [recurso electrónico] / L. A. M. Bandeira. – Modo de acceso : <http://www.amersur.org.ar/PolInt/Bandeira.htm>.
5. *Cienfuegos M. M.* Las relaciones exteriores del Mercosur [recurso electrónico] / Mateo M. Cienfuegos. – Modo de acceso : www.cidob.org/Castellano/publicaciones/Afers/54-55cienfuegos.cfm.
6. *Ginesta J.* Los sistemas de integración a comienzos del siglo XXI / J. Ginesta [recurso electrónico]. – Modo de acceso : <http://www.amersur.org.ar/Integ/IntegracionSigloXXI.htm>.
7. *Guimaraes S. P.* El rol político internacional del Mercosur [recurso electrónico] / S. P. Guimaraes. – Modo de acceso : <http://www.amersur.org.ar/PolInt/Guimaraes.htm>.
8. International Democracy Watch [Electronic resource]. – Режим доступу: <http://www.internationaldemocracywatch.org/index.php/mercosur-parliament>
9. Protocolo Constitutivo del Parlamento del Mercosur [recurso electrónico]. – Modo de acceso : http://www.mercosur.int/innovaportal/file/1104/1/2005_protocoloparlamentomcs_es.pdf.
10. Protocolo de Ushuaia sobre com promiso democrático en el MERCOSUR, la república de Bolivia y la república de Chile [recurso electrónico]. – Modo de acceso : www.mercosur.int/msweb/portal%20intermediario/.../destacado_4_es.doc.
11. *Robert D.* Towards an Evaluation of Regional Integration in Latin America in the 1990s [Electronic resource] / Devlin, Robert and Ricardo Ffrench-Davis // INTAL ITD Working Paper. – 1998/ – December 1998. – Modo de acceso : <http://idbdocs.iadb.org/wsdocs/getdocument.aspx?docnum=33036490>
12. *Robert D.* Towards an Evaluation of Regional Integration in Latin America in the 1990s [Електронний ресурс] / Devlin, Robert and Ricardo Ffrench-Davis // INTAL ITD Working Paper. – 1998/ – December 1998. – Available from: <http://idbdocs.iadb.org/wsdocs/getdocument.aspx?docnum=33036490>.
13. *Sicsu A. B.* Mercosul, sua evolucao, crises e propostas // [recurso electrónico] / A. B. Sicsu, F. J. Katz, R. Paradiso. – Modo de acceso : <http://www.amersur.org.ar/Integ/SicsuKatzParadiso.htm>.
14. *Sosa A. J.* La construcción de una identidad MERCOSUR // [recurso electrónico] / Alberto J. Sosa. – Modo de acceso : <http://amersur.org/Integ/Sosa1012a.htm>.

15. Sosa A. J. America del Sur: unbreve balance sobre su proceso de integracion [recurso electrónico] / A. J. Sosa, M. M. Ferretti. – Modo de acceso : <http://www.amersur.org.ar/Integ/Sosa0704-2.htm>.

16. Sosa A. J. La Comunidad Sudamericana de Naciones..Una estrategia de desarrollo y de insercion externa? [recurso electrónico] / A. J. Sosa. – Modo de acceso : <http://www.amersur.org.ar/PolInt/Sosa0510.htm>.

17. Sosa A. J. La integracion de America del Sur [recurso electrónico] / A. J. Sosa. – Modo de acceso : <http://www.amersur.org.ar/Integ/IntegracionAS.htm>.

18. Sosa A. J. Los multiples y simultaneos estilos de integracion vigentes [recurso electrónico] / A. J. Sosa, C. Dirie. – Modo de acceso : <http://www.amersur.org.ar/Integ/Sosa0704-1.h>.

19. Tratado para la constitución de un Mercado común entre la republica Argentina, la republicafederativa del Brasil, la republica del Paraguay y la republica oriental del Uruguay [recurso electrónico]. – Modo de acceso: www.mercosur.int/msweb/portal%20intermediario/.../destacado1_es.doc.

Стаття надійшла до редколегії 21.04.2015

Прийнята до друку 15.05.2015

THE IMPACT OF POLITICAL AND INSTITUTIONAL SUPPORTS INTEGRATION ASSOCIATIONS IN LATIN AMERICA FOR SOCIAL AND POLITICAL TRANSFORMATION

Tetyana Bessarab

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail:btv.120390@mail.ru*

By analogy with the EU within Mercosur regional integration association pointed out several politico-institutional pillars: 1) the integration of infrastructure, ie physical integration. This support connects the major industrial facilities Mercosur member countries on several imaginary «axes of» one holistic mechanism (Venezuela–Brazil–Argentina); 2) integration in the energy sector, which provides for the creation of Mercosur member countries of joint oil and gas systems that provide autonomous development of the region; 3) free trade zone that facilitates trade between Mercosur member countries, and create economic development prospects for Mercosur and its participants; 4) a joint mechanism of political consultation and develop a common policy towards third countries; 5) the formation of a higher authority – Parliament of MERCOSUR, whose jurisdiction includes the observance of Mercosur member countries, adherence to democratic norms member countries, protection of human rights, coordinating and strengthening integration processes in the region and consultations with social and economic issues.

Stated that despite the advisory nature mainly political and institutional supports, they involve gradual diffusion future standards and reception Mercosur norms and principles into national legislation of States Parties, which will ensure their political socialization (learning common values).

Key words: Mercosur; Unasur; political and institutional support; integration; mechanism of political consultation.

**ВЛИЯНИЕ ПОЛИТИКО-ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ОПОР ИНТЕГРАЦИОННЫХ
ОБЪЕДИНЕНИЙ ЛАТИНСКОЙ АМЕРИКИ НА ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЕ
ТРАНСФОРМАЦИИ****Татьяна Бессараб**

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, Львов, Украина, 79000,
e-mail: biv.120390@mail.ru*

По аналогии с ЕС в рамках регионального интеграционного объединения МЕРКОСУР выделено несколько политико-институциональных опор: 1) интеграцию инфраструктуры, то есть физическую интеграцию. Эта опора связывает основные промышленные объекты стран участниц МЕРКОСУР по нескольким представляемыми «осями развития» в один целостный механизм (Венесуэла–Бразилия–Аргентина) 2) интеграция в энергетической сфере, которая предусматривает создание для всех стран-участниц МЕРКОСУР совместных нефтяной и газовой систем, обеспечит автономное развитие региона; 3) создание зоны свободной торговли, что упрощает торговые отношения между странами-участницами МЕРКОСУР, и создает перспективы для развития экономики МЕРКОСУР и ее участников; 4) общий механизм политического консультирования и выработки единой политики в отношении третьих стран; 5) образования высшего органа – Парламента МЕРКОСУР, в компетенцию которого входят соблюдение норм МЕРКОСУР странами-членами, соблюдение демократических норм странами-членами, защита прав граждан, координация и укрепление интеграционных процессов в регионе, проведение консультаций по социальным и экономическим вопросам.

Подчеркнуто, что несмотря на преимущественно рекомендательный характер политико-институциональных опор, они предусматривают в будущем постепенную диффузию стандартов и рецепцию норм и принципов МЕРКОСУР в национальное законодательство государств-участников, обеспечит их политическую социализацию (усвоение общих ценностей).

Ключевые слова: МЕРКОСУР; УНАСУР; политико-институциональные опоры; интеграция; механизм политического консультирования.